

Dagens frågor

Gunnar Unger-stipendiet

Stig Strömholm, Uppsalaprofessor i allmän rättslära, är väl känd för Svensk Tidskrifts läsare som värtalig och vittkunnig – man frestas skriva elokvent och erudit – förkämpe för den europeiska kulturtraditionen. Som sådan har han nu blivit väl meriterad förste innehavare av det stipendium till Gunnar Ungers minne, som tillkommit efter ett insamlingsupprop på initiativ av två av dennes närmaste vänner, Gunnar Biörck och Arvid Fredborg.

Stipendiet kommer att kunna utdelas under flera år framöver. Det innebär att initiativtagarnas förhoppningar klart överträffades av minnesgodheten bland Gunnar Ungers många beundrare. En proportionsvis mycket stor del av bidragen till den av Svenska Dagbladet förvaltade stipendiefonden kom från Svensk Tidskrifts läsare, vilket här må noteras med tacksamhet men utan överraskning.

I insamlingsuppropet talades om ett stipendium "för framstående publicistisk gärning i Gunnar Ungers anda". Själv var han oafterhärmlig. Men visst finns det i dessa dagar både behov av sådana som kan fylla luckan med sin egen profil och gott hopp om att de skall framträda – och stå kvar i bränschen.

Utlandssvenskarna

Vid 1976 års val tillämpades de på våren av riksdagen beslutade nya bestämmelserna för utlandssvenskarnas rösträtt.

Till grund för den dåvarande regeringens proposition låg det förslag, som 1965 års valtekniska utredning framlagt ett år tidigare. Utredningen föreslog att svenska medborgare, som inte är kyrkobokförda i Sverige men som varit det någon gång och som efter ansökan upptagits i röstlängd, skulle vara röstberättigade. Tidigare gällde att utlands-

svenskarna skulle ha varit kyrkobokförda i Sverige någon gång under de senaste fem åren. Två socialdemokratiska ledamöter i utredningen reserverade sig mot femårsgränsens slopande.

Regeringen Palme gick emellertid emot utredningens förslag. I propositionen slopades ej tidsgränsen. Den utvidgades endast till sju år. Konstitutionsutskottet tillstyrkte propositionen, men samtliga borgerliga ledamöter reserverade sig för att tidsgränsen skulle bort.

Då frågan behandlades i riksdagen avgavs lika många röster för propositionen som för den borgerliga reservationen. De borgerliga förlorade emellertid lottningen och sjuårsgränsen fastställdes.

I regeringens förklaringen i höstas togs frågan om en utvidgad rösträtt för utlandssvenskar åter upp. Det är glädjande att den nya regeringen ägnar den här frågan så stort intresse. Det står i bjärt kontrast mot den förras förhållning av frågan. Justitiedepartementet låg då i sju och en halv månad på utredningens betänkande innan man ens sände det på remiss. Man fick onekligen intrycket, att man var rädd för att de maximalt 15 000 röstberättigade utlandssvenskarna skulle rösta på något annat parti än socialdemokraterna. Man kan ju jämföra med snabbbehandlingen av de ca 225 000 invandrarnas rätt att rösta i kommunval.

Hur många utlandssvenskar röstade då i 1976 års riksdagsval? Några statistiska uppgifter finns ännu ej, men en uppskattning kan dock ske. Man vet nämligen att 6 991 personer registrerades i särskild röstlängd. Vid 1973 års val var motsvarande siffra 3 875 och 1970 var antalet 1 721. 1973 röstade sedan över 88 % av de registrerade. Man kan säkert utgå från att ca 90 % av de i fjol registrerade även deltog i valet, vilket skulle innebära att ca 6 300 utnyttjade sin rösträtt.

Tiden är mogen att tillerkänna alla svenska medborgare rösträtt var de än bor. Tids-

spärren som socialdemokraterna så envist höll fast vid, var förnedrande. Blir man en sämre svensk efter ett visst antal år? Utlands-svenskarnas Förening föreslog i sitt remiss-svar att man skulle slopa kravet att vederbö-rande någon gång skall ha varit kyrkobok-förd i Sverige. Man ansåg att rösträtten bör följa medborgarskapet i stället för folkbok-föringen. Svenska medborgare, som är födda utom riket och aldrig har haft hemvist i Sve-rige, förlorar ändå automatiskt sitt svenska medborgarskap när de fyller 22 år.

Nog borde man dessutom kunna ta död på myten att utlandssvenskar är en skara ka-pitalistiska skattesmitare. Många arbetar tex i svenska företag utomlands och är väl inte sämre svenskar för att de bor utanför lan-dets gränser. Pensionärer borde dessutom kunna åberopa som en mänsklig rättighet att få bo där de trivs bäst.

De danska väljarna

Återigen visade sig de danska väljarna vara på vandring mellan de många partierna. På mindre än sex år har Danmark haft tre fol-ketingsval. Opinionsundersökarna hade kor-rekt förutsett februarivalets tendenser men hade undervärderat utslaget av dessa. Finns det något annat land där väljarna byter parti i samma utsträckning?

Anker Jørgensens socialdemokratiska mi-noritetsregering klarade under två år den ena politiska uppgörelsen efter den andra, även om det rörde sig om kompromisser och halva lösningar. Under tiden steg underskot-tet i betalningsbalansen gentemot utlandet till alarmerande höjder. Arbetslösheten fort-satte att vara mycket stor: i februari i år var den 170 000. Regeringen hade fått stöd från Det radikale Venstre, från Centrumdemo-kraterna och från Kristeligt Folkeparti men måste också låna röster från Det konservati-ve Folkeparti för att få igenom uppgörelsen

i augusti om inkomstpolitiken. Denna inne-bar att lönestegringarna skulle få gå upp till högst 6 procent per år. Därigenom skulle in-flationen kunna hållas nere. Det var över hu-vud det mest positiva i regeringens politik, att inflationen i Danmark kröp ner under de flesta västeuropeiska länders, dock ej under Västtysklands. Dansk industri har på grund av höga löner och omkostnader fått allt svå-rare att konkurrera i utlandet, och export-siffrorna har stagnerat eller gått ned.

I början av 1977 bestämde Anker Jørgen-sen, att man samtidigt måste få uppgörelser om inkomstpolitiken, om bostadspolitiken, om sysselsättningen och om försvaret. Han lyckades inte. Två av småpartierna i hans koalition stretade emot förslaget om energi-avgifter, och Det radikale Venstre vägrade att gå med på en fyraårig försvarsuppgörel-se med inflationssäkrade kostnadsramar. Formellt gällde emellertid valet oenigheten om bostadspolitiken och försöken att undgå en högre fastighetsbeskattning som följd av den vart fjärde år aktuella fastighetstax-eringen. Av allt att döma skulle denna med-föra kraftigt höjda taxeringsvärden.

Både socialdemokraterna och de små koa-litionspartierna lade i valkampanjen hela an-svaret på Venstre, som krävt en ännu stramare finanspolitik och en total neutralise-ring av fastighetstaxeringens konsekvenser. Venstre kan sakligt ha haft rätt, men propa-gandan mot Venstre liksom dess isolering under de senaste månadernas politiska för-handlingar hade sin verkan. Venstre led ett förkrossande nederlag och fick sina mandat reducerade från 42 till 21. Härav skall man lära att man skall använda sitt inflytande när sådant finns, skrev den ledande Venstretid-ningen Fredriksborg Amts Avis.

Anker Jørgensen blev valets store seger-herre. Hans parti gick fram från 53 till 65 mandat, plus sannolikt en socialdemokrat från Färöarna. Valets två andra segrare var Det konservative Folkeparti, som äntligen

vänt sin nedåtgående tendens och nu ökade sina mandat från 10 till 15, och den förra socialdemokraten Erhard Jakobsens Centrumdemokrater, som fick 11 mandat mot bara 4 vid valet 1975. Retsförbundet, som är anti-EG, kom åter in i Folketinget, med 6 mandat. Folketinget har nu inte mindre än elva partier. För mindre än fyra år sedan hade det fem.

För regeringens två andra koalitionspartier Det radikale Venstre och Kristeligt Folkeparti blev valet ett nederlag. Det förra gick ned från 13 mandat till 6, samma som Kristeligt Folkeparti fick. Det bör noteras att kommunisterna med nöd och näppe klarade att behålla sina 7 mandat. Mogens Glistrups Fremskridtsparti noterade en mindre framgång från 24 till 26 mandat. Viktigt är, att Venstres förluster tydligen inte i nämnvärd grad kom Glistrup tillgodo.

Varje möjlighet till ett borgerligt alternativ i Danmark har tills vidare uteslutits. Detta är så mycket mera anmärkningsvärt som valet inte betydde någon vänstervridning, snarare en samling mot mitten eller, som någon tidning konstaterat, kanske en aning mer höger än så.

Näven i bordet

I den TV-duell, som i mitten av februari ordnats mellan statsminister Fälldin och hr Palme, demonstrerade den senare återigen att han ännu inte kommit över sviterna av sitt valnederlag i höstas. Han bereddes tillfälle att taga avstånd från ett uttalande av sin förra utbildningsminister hr Zachrisson, som med all den omdömeslöshet han är mäktig förklarar att med den borgerliga regeringen en återgång till "nävrätten" skett i Sverige. Hr Palme försatt sin chans. I stället insinuerade han – avsiktligt och medvetet, inte av en tillfällighet i stridens hetta – att moderaterna i regeringen blivit ekonomiskt bundna

av valbidragen från en del företag. Naturligtvis tror han det inte själv. Vad han sade var en sorts politisk giftspridning, som troligen är mer skadlig för hans egen ställning än för motståndarna.

Sådana försåtliga angrepp är "otroligt nedsättande för all anständig politisk debatt", konstaterade statsrådet Bohman (SvD 12 febr). Det är väl det minsta man bör säga. I varje fall framstod hr Palme som förloraren i debatten. Att LM-koncernens beslut om Olofström kom överraskande och psykologiskt är en sak för sig. Men hr Palmes påstående att han skulle ändrat utvecklingen genom att slå näven i bordet gick inte hem. Han är ofta olycklig med sitt bildspråk. Man fick genast i tankarna att han framför sig skulle haft sitt dukade bord att dunka i. Man kom också att tänka på salig Chrustjov, som dunkade i ett annat bord men som, trots det, inte kunde avsätta generalsekreteraren i FN.

Hr Palme fick emellertid, ej oväntat, stöd från sina vänner i TV. I Rapport i TV 2, alltså på bästa lyssnartid, förekom någon dag senare från Olofström sk gatuintervjuer gjorda av en TV-reporter. Ordet "gjorda" kan också ersättas med "arrangerade". Den stackars mannen hade inte lyckats finna någon som inte litade på hr Palme och som trodde på statsministern. En dam, som höll på att försäga sig, fick snabbt sitt uttalande förbättrat och förstärkt med hjälp av reportern.

Ingen som såg programpunkten kunde betvivla att den var tillrättalagd. Den var förmodligen också beställd, som hjälp till hr Palme och hans trängda parti och som ett angrepp mot regeringen. Att sådant fortsätter i Sveriges Radio vore otänkbart om företaget hade en chef – som en gång vågade slå näven i bordet.

En plump i protokollet

I floden av deklaraionsblanketter hade i år

tillkommit en ny. Sådant är inte ovanligt och vårt tåliga folk är vant att bära dylika påfrestningar med fattning. Men nog skulle det förvåna om inte de som berörts av blankett nr 10 med tillhörande anvisningar reagerat med häpnad och förbittring.

Ty i denna blankett utgår riksskatteverket utan vidare från att de 100 000-tals människor, som arbetar i sk fåmansföretag eller är nära släkt med sådana, samt och synnerligen är presumtiva skattefuskare. Fjärde sidan på blanketten upptar sålunda följande taktfulla fråga: "1) Har fåmansföretaget anskaffat lös egendom för Ert eller någon er närståendes privata bruk?" Det upplyses välvilligt att frågan endast skall besvaras av företagsledare. Vad skall en hederlig människa svara på det? Och tror skattemyndigheterna att de som ägnar sig åt sådana transaktioner svarar ja?

En annan fråga lyder: "5) Har Ni förvärvat fastighet eller lösegendom från företaget till lägre pris än marknadsvärdet?" Hade det inte möjligen räckt att fråga om förvärv över huvud taget ägt rum. Som frågan nu är ställd är den insinuant på gränsen till förölämpning av medborgarna.

Det är inte lätt för den deklarerande att inför dylika frågor följa den välvilliga uppmaning, som chefen för riksskatteverket ställde till årets skattskyldiga, nämligen "försök att bli god vän med er deklaration". Parollen har för mycket bismak av husbondens klassiska krav till slaven att kyssa piskan.

Hela beskattningssystemet beträffande fåmansföretagen är en plump i protokollet för den nya regeringen. Det hade varit möjligt att göra om detta system i höstas – utredningsmaterialet fanns till hands. Men man nöjde sig med att rätta några absurditeter. Tydligen har man sedan inte följt ärendets vidare vandring ut i verkligheten. Eljest hade det väl funnits någon vettig jurist i regeringens närhet som kunnat säga ifrån.

Ty hela systemet är onaturligt och odug-

ligt. Det betraktar beskattningen av fåmansföretagen helt ur fiskal synpunkt och nonchalerar fullkomligt deras livsviktiga ekonomiska funktioner i samhället. Redan tekniken att sätta upp en kategorisk 400-timmarsgräns för det arbete, som en medhjälpande make har utfört, för att inkomsten från företaget inte skall läggas på den andra maken är rena galenskapen. Det får lätt den effekten, att värdefull specialutbildad arbetskraft hellre avstår från att utnyttja sin kapacitet än att se inkomsten till 78–83 % försvinna genom att den lagts på toppen av makens inkomst. Nu för tiden behöver verkligheten inte den av makarna, som är företagsledare, nå så högt i inkomst för att marginalskatter av den storleksordningen skall bli en bister realitet. Det räcker att han tjänar något litet mer än en stuveriarbetare.

Alltihop det här är naturligtvis socialdemokraternas fel. Men regeringen får se till att den inte får bära det ansvaret också.

Ola Ullstens biståndspolitik

En tidningsnotis har meddelat, att statsrådet Ola Ullsten besökt Afrika för att se hur det svenska biståndet till u-länder fungerar. Samtidigt har han utvalt en motståndsrörelse mot Rhodesia, som skall åtnjuta hjälp från Sverige. I Mozambique förekommer nämligen flera grupper som utbildas militärt för att sedan gå över gränsen. Man skall dock inte tro att hr Ullsten har någon särskild fältherreblick – ingen har anledning att misstänka något sådant – som gjort det möjligt för honom att förutse vilken av de sines emellan stridande grupperna som har förutsättning att döda de flesta vita i Rhodesia. Han har gått samma enkla väg som hans företrädare gjorde. Den mest kommuniststödda och därmed bäst organiserade gruppen, den sk Patriotiska fronten, skall få svenskt eko-

nomiskt stöd under förebärande av att detta är humanitärt.

Det är obegripligt hur mycket begreppet neutralitetspolitik får tåla. Ingen ifrågasätter våra moraliska förpliktelser att hjälpa u-länder. Men när vi ger bort skattemedel till utlandet borde vi inte låtsas att vi inte begriper vart pengarna kan ta vägen. Ett krig är ett krig, även om det bryter ut mellan u-länder. Vi har i fallet Rhodesia vissa förpliktelser: de är oss ålagda av FN. Men i FN:s fredsbevarande uppgifter ingår inte att understödja krig. Gör vi detta, är det en självvald politisk manifestation.

Regeringen Palme införde understöd till revolutionära rörelser från biståndsanslagen. Tanken kunde ha varit kläckt i Moskva: man stödde dem som grep till vapen för socialismen, som då högtidligt kallades demokratin. MPLA i Angola är ett typfall. Sovjetunionen, andra öststater, Kuba och Sverige

betalade på olika sätt dess framgångar.

Hr Ullsten vandrar blåögt vidare på hr Palmes väg. Han anses ju vara den särskilt radikale bland statsråden. Ett verkligt radikalt grepp hade varit om han tagit itu med en omfördelning av vissa hjälpprogram och sagt ifrån att medlen inte kan få användas i politiska och militära konflikter. Det skulle ha haft effekt både i vissa mottagarländer och för hans egen prestige.

Nu är han den som vid årets riksdag begärt bidrag för flera år framåt till Kuba. Som framhållits i förra numret av Svensk Tidsskrift innebär detta utan tvivel fortsatt hjälp till Kubas militära engagemang i Afrika, som dessutom ökar. Det senaste man fått veta är nämligen att president Idi Amin i Uganda, inte precis något mönster som demokrat eller ens som socialist, börjat införskrika kubanska militära instruktörer – indirekt alltså betalda med svenska u-landsbidrag.